

Vrijwilligerswerkbeleid 2016-2020

Gemeente Oss

Project Vrijwilligerswerkbeleid 2016-2020

Datum 24 mei 2016

Auteur S. Dohmen, M. Megens

Inhoudsopgave

1. Aanleiding
2. Huidige situatie
3. Relevante ontwikkelingen
4. Inventarisatie
5. Visie op vrijwilligerswerk
6. Doelstellingen en aanpak
7. Wat kost het?

1. Aanleiding

In Oss streven we er naar dat zoveel mogelijk mensen zelfstandig mee kunnen doen in de samenleving en daarbij participeert iedereen naar vermogen. Een leven waarin onderwijs en werk cruciaal zijn om mee te kunnen doen. En er ook ruimte is om anderen te ontmoeten, te ontspannen. Waar tijd vrij te besteden is om iets cultureel te ondernemen of te sporten. Een actieve bijdrage daarin van inwoners, ook door vrijwillig daarin mee te werken, waarderen en stimuleren we.

Het beleid in het sociaal domein is er op gericht dat hulp aanvullend is op het eigen netwerk van mensen. Dat betekent dat het eigen netwerk zelf steeds belangrijker wordt. We doen een groter beroep op vrijwilligers en mantelzorgers. We moeten ons beleid daar op aanpassen.

Ons huidige vrijwilligerswerkbeleid komt uit 2002. Toen was vrijwilligerswerk vooral nog gericht op verenigingen, evenementen en de ondersteuning aan kwetsbare groepen. De rol van de vrijwilliger is de afgelopen jaren veel veranderd. Dat vraagt om nieuw beleid.

Daarnaast heeft eind 2014 de rekenkamer een onderzoek gedaan naar voorzieningen in de kernen en wijken in de gemeente Oss. Het rapport geeft ook aan dat het huidige vrijwilligerswerkbeleid verouderd is. Het college heeft de raad toegezegd het vrijwilligerswerkbeleid te herijken.

2. Huidige situatie

Iets minder dan de helft van de Nederlanders van 15 jaar of ouder heeft zich vorig jaar ten minste één keer ingezet als vrijwilliger. Dat is bijna net zoveel als in 2012. De meeste vrijwilligers zijn actief voor sportverenigingen of scholen. Voor politieke partijen melden zich naar verhouding de minste mensen als vrijwilliger.

Hoe actief Nederlanders zijn als vrijwilliger, verschilt per bevolkingsgroep. De inzet is bovengemiddeld onder hoger opgeleiden, 35- tot 45-jarigen en ook onder ouders van thuiswonende kinderen. Mannen meldden zich vorig jaar even vaak als vrijwilliger als vrouwen. In 2012 deden nog iets meer mannen dan vrouwen vrijwilligerswerk. Vrouwen zetten zich vaker in op scholen, mannen zijn vaker actief voor de sportvereniging. Met het stijgen van het opleidingsniveau neemt ook de inzet als vrijwilliger toe. Zo was vorig jaar onder de laagst opgeleiden bijna 33 procent actief als vrijwilliger. Bij de hoogst opgeleiden was dit met 62 procent bijna twee keer zo hoog.

Niet alleen doen hoger opgeleiden vaker vrijwilligerswerk, ze zijn ook voor andere organisaties in de weer dan lager opgeleiden. Hoger opgeleiden zijn vaker dan lager opgeleiden actief voor school, een sportvereniging, een culturele vereniging, een vakbond of een politieke partij. Bij vrijwilligerswerk voor een hobby- of gezelligheidsvereniging, een kerk of moskee is er minder verschil te zien tussen opleidingsniveaus. De hoogst en laagst opgeleiden zijn, ongeacht hun leeftijd, vrijwel even actief in jeugd- en buurthuiswerk en verzorging of verpleging.

Het laatste onderzoek naar vrijwilligerswerk in Oss dateert uit 2014. Volgens dit onderzoek heeft 42% van de 18+ Ossenaren in dat jaar wel eens vrijwilligerswerk gedaan. In totaal telt Oss ruim 70.000 inwoners van 18 jaar en ouder. Dat komt neer op zo'n 30.000 vrijwilligers.

Voornamelijk zien we vrijwilligers in het verenigingsleven, maar we zien ook steeds meer vrijwilligers die zich inzetten voor kwetsbare buurtgenoten of voor de leefbaarheid in de eigen wijk of buurt. Ook het aantal burgerinitiatieven neemt toe. Via sociale media weten mensen makkelijker de krachten te bundelen en zijn vraag en aanbod sneller gematcht.

Om het vrijwilligerswerk te ondersteunen hebben we een vrijwilligerssteunpunt. Het vrijwilligerssteunpunt heeft op dit moment de volgende taken:

- Bemiddelen van vrijwilligerswerk (vacaturebank en toeleiding nieuwe vrijwilligers)
- Ondersteunen van vrijwilligersorganisaties
- Deskundigheidsbevordering vrijwilligersorganisaties
- Promoten van vrijwilligerswerk

Daarnaast hebben we als gemeente een collectieve vrijwilligersverzekering en een vrijwilligerswaardering in de vorm van de gouden oogappel.

3. Relevante ontwikkelingen

Landelijk zien we een aantal ontwikkelingen dat van invloed is op de mate en manier waarop mensen vrijwilligerswerk verrichten.

Zo wordt er een groter beroep op burgers gedaan voor mantelzorg. Een mantelzorger zorgt langdurig en onbetaald voor iemand die chronisch ziek, gehandicapt of hulpbehoevend is. Mantelzorg is meestal geen vrije keuze, maar komt voort uit de relatie die je met iemand hebt. Om deze reden moeten we de term mantelzorg niet verwarren met vrijwilligerswerk. Het nieuwe beleid op het gebied van mantelzorg wordt afzonderlijk aan uw raad voorgelegd.

Daarnaast zijn er ontwikkelingen op de arbeidsmarkt. Denk hierbij aan flexibilisering, meer ZZP-ers, veranderingen in de participatiewet en verdringing van bestaande arbeid door vrijwilligerswerk. We willen als gemeente vrijwilligerswerk verder stimuleren, onder andere vanuit het perspectief van participatie. Hierbij wordt een inwoner die een beroep doet op een (gemeentelijke) voorziening ook aangesproken om naar vermogen bij te dragen aan de samenleving en zich in te zetten voor anderen.

In Oss stimuleren we ook burgerkracht en zien we steeds meer initiatieven die zonder organisatie of steun van de overheid aan de slag gaan. Vooral via sociale media, maar ook in buurten en wijken weten mensen elkaar te vinden. Als gemeente moeten we deze initiatieven ontzorgen door te helpen met praktische zaken (vergunningen, materiaal, afzettingen etc.). Voor dit vrijwilligerswerkbeleid zullen we deze groep niet apart behandelen, maar zien we ze wel als vrijwilligersorganisatie.

Ook de wijze waarop we vrijwilligerswerk willen doen verandert. We willen flexibel blijven, ons niet te lang vastleggen en kiezen vormen die passen bij onze levensfase.

Hoofdredeën voor vrijwilligerswerk:

- Plezier
- Goed voor carrière
- Doel willen steunen
- Sociale contacten
- Leren/persoonlijke groei
- Verwerking en bescherming

Voor specifieke doelgroepen gelden specifieke motieven. Jongeren: beleving, uitdaging en flexibiliteit (denk aan festivals, evenementen en buitenland). Jonge ouders: vinden vrijwilligerswerk belangrijk, vaak in school-, sport- of buurtverband die gebonden zijn aan de activiteiten van de kinderen. Werkzoekenden: bezigheid, opstap naar nieuwe baan, ervaring opdoen. Ouderen: onderlinge hulpverlening.

4. Inventarisatie

Om te inventariseren welke ontwikkelingen er zijn en wat er op dit moment speelt bij vrijwilligersorganisaties in de gemeente Oss hebben we er voor gekozen een aantal organisaties te interviewen. Dit omdat we op die manier meer de diepgang konden opzoeken. We hebben gekozen voor verschillende sectoren en verschillende soorten vrijwilligerswerk. Onder andere bij sportvereniging, scouting, toneelvereniging, wijkcentra, WMO-raad, moskee, informele zorg, vrijwilligersondersteuning.

Uit de gesprekken hebben we het volgende opgehaald:

1. Vrijwel alle organisaties zouden meer vrijwilligers kunnen gebruiken.
2. Het invullen van bestuursfuncties binnen vrijwilligersorganisaties is nog moeilijker dan het vinden van vrijwilligers.
3. De meeste vrijwilligers worden gezocht en gevonden in het eigen netwerk.
4. Er wordt een groter beroep gedaan op vrijwilligersorganisaties.
5. Er zijn meer kwetsbare vrijwilligers (vanuit de tegenprestatie, re-integratie of opstap naar werk).
6. Vrijwilligersorganisaties hebben moeite de begeleiding te organiseren voor kwetsbare vrijwilligers.
7. Vrijwilligers worden steeds zwaarder belast, omdat zij werk doen wat tot het primaire proces van een organisatie hoort.
8. Er zijn steeds meer vormen van "verplicht" vrijwilligerswerk (bijv. bardienst bij vereniging of hulpouder op school), waardoor mensen niet daarnaast ook nog ander vrijwilligerswerk gaan doen.
9. Veel organisaties raadplegen voor ondersteuning en advies vooral een landelijke overkoepelende organisatie waarbij ze zijn aangesloten.
10. Het vrijwilligerssteunpunt is weinig bekend, zowel in functie als bestaan.

5. Visie op vrijwilligerswerk

Binnen de gemeentegrenzen zijn veel vrijwilligers actief. Zij zorgen, vaak onbewust, voor verbinding, samenhang en continuïteit van onze samenleving. Vrijwilligers zitten in de haarvaten van onze gemeenschap. De Kanteling vraagt – nog meer dan voorheen – dat inwoners hun eigen mogelijkheden inzetten voor zichzelf, naasten, buurt en dorp. We streven als gemeente de komende jaren dan ook naar een grotere bewustwording onder inwoners van het belang van vrijwilligerswerk. En hopen daarmee een uitbreiding van het aantal vrijwilligers te realiseren.

Tegelijkertijd is de invloed vanuit de gemeente beperkt. We kunnen en willen vrijwilligerswerk niet verplichten of opleggen. Uiteindelijk hangt de inzet af van de intrinsieke motivatie van de vrijwilliger zelf. Deze is essentieel. Wel kunnen we vrijwilligerswerk zo goed mogelijk faciliteren en onze waardering geven. We kunnen het bewustzijn vergroten over het belang van vrijwilligerswerk voor de samenleving en de waarde die het voor de vrijwilliger zelf heeft.

Er wordt veel gevraagd van vrijwilligers binnen allerlei organisaties (verenigingen, scholen, vrije tijd, zorg). Bij de overgang naar professionele zorg wordt zo lang mogelijk een beroep gedaan op het eigen netwerk. We zullen er waakzaam voor moeten zijn dit netwerk niet over te belasten.

Ook wordt vrijwilligerswerk ingezet als dagbesteding voor kwetsbare groepen en als opstap naar betaald werk. Dit vraagt meer van vrijwilligersorganisaties. We vinden dat iedereen vrijwilligerswerk moet kunnen doen en dat organisaties die ruimte moeten bieden. Indien nodig met extra ondersteuning.

We zullen ook de bemiddeling en begeleiding verder professionaliseren (zowel vooraf als na de bemiddeling), zodat meer vrijwilligers op de juiste plek terecht komen. Zo kan iedereen naar vermogen meedoen.

Tot slot willen we ruimte geven aan innovatieve oplossingen die bijdragen aan het versterken van vrijwilligerswerk in Oss.

6. Doelstellingen en aanpak

Met dit vrijwilligerswerkbeleid willen de volgende doelstellingen bereiken.

Doelstelling 1. We erkennen de waarde en vergroten het maatschappelijk bewustzijn ten aanzien van de noodzaak van vrijwilligerswerk.

Om dit te bereiken zetten we een aantal middelen in:

- Maatschappelijke Stages. Bij een maatschappelijke stage gaat het om inspireren van jongeren om vrijwilligerswerk te doen. Dit vindt vooral plaats bij een vrijwilligersorganisatie, vereniging, instelling of maatschappelijke organisatie. Soms buiten een georganiseerd verband, bijvoorbeeld door boodschappen te doen voor een oude buurvrouw of een gezin te helpen dat tijdelijk hulp nodig heeft. De gemeente Oss vindt dit belangrijk en maakt daar middelen voor vrij.
- Gouden Oogappel / vrijwilliger van het jaar. Ieder jaar krijgen zes inwoners uit de gemeente Oss een Gouden Oogappel. Zij krijgen deze onderscheiding voor het vele vrijwilligerswerk dat zij doen. De oogappel is een gouden speld in de vorm van een appel met een diamantje. Bij de Gouden Oogappel hoort een oorkonde en een waardebon. De zes inwoners die een Gouden Oogappel krijgen, zijn ook kandidaat voor de titel 'Vrijwilliger van het Jaar'. Die wordt in december bekend gemaakt. Dat gebeurt op een feestelijke bedankavond voor alle vrijwilligers in theater De Lievekamp. Het comité 'Vrijwilliger van het Jaar' kiest de zes Oogappels en de Vrijwilliger van het Jaar.
- Eigen communicatiemiddelen. Daar waar we kunnen zullen we ook in onze eigen communicatiemiddelen aandacht vragen en waardering uiten voor vrijwilligerswerk binnen de gemeente Oss.
- Vrijwilligerssteunpunt. Eén van de opdrachten die het vrijwilligerssteunpunt heeft is het promoten en onder de aandacht brengen van vrijwilligerswerk. We zullen in overleg met het vrijwilligerssteunpunt en Ons Welzijn onderzoeken wat de mogelijkheden zijn om dit actiever en nadrukkelijker te doen.
- Daarnaast kunnen we als gemeente ook zorgen voor meer bewustwording door in alle beleidsportefeuilles oog voor de rol van vrijwilligers te hebben en indien noodzakelijk daar extra aandacht aan te geven.

Doelstelling 2. We bemiddelen en faciliteren zoveel mogelijk mensen naar vrijwilligerswerk.

Om dit te bereiken zetten we een aantal instrumenten in:

- Vrijwilligerssteunpunt. Het vrijwilligerssteunpunt bemiddelt tussen vrijwilligers en organisaties die vrijwilligers zoeken. Daarnaast beheert het vrijwilligerssteunpunt een vacaturebank voor vrijwilligerswerk. Het vrijwilligerssteunpunt moet duidelijker zichtbaar worden. Daarnaast moet het een duidelijkere opdracht meekrijgen. Hierbij kiezen we voor de volgende taken:

- Bemiddeling van vrijwilligers en organisaties
- Begeleiding van kwetsbare vrijwilligers en organisaties die kwetsbare vrijwilligers een plek bieden
- Informatie en advies verstrekken aan vrijwilligers en organisaties
- Onder de aandacht brengen van vrijwilligerswerk

We zullen in overleg met het vrijwilligerssteunpunt en Ons Welzijn bespreken hoe het vrijwilligerssteunpunt deze taken meer vorm en inhoud kan geven.

- Tegenprestatie. Vanuit het perspectief van participatie willen we als gemeente vrijwilligerswerk verder stimuleren. Dit gebeurt door een inwoner die een beroep doet op een (gemeentelijke) voorziening ook aan te spreken en te motiveren om naar vermogen bij te dragen aan de samenleving door het verrichten van vrijwilligerswerk. Het doel voor 2016 is dat 360 klanten met een uitkering vanuit de Participatiewet vrijwilligerswerk doen. Op dit moment doen dat 282 klanten.
- Vrijwilligersverzekering. Gemeente Oss biedt een gratis vrijwilligersverzekering aan. Het pakket geldt automatisch voor iedereen die voor of binnen een organisatie onverplicht en onbetaald werk verricht ten behoeve van anderen. Deze omvat onder meer een ongevalverzekering, een aansprakelijkheids- en een rechtsbijstandverzekering. Het verzekeringspakket biedt een zogenoemde secundaire dekking. Dit betekent dat als er ook dekking is bij al bestaande, door de vrijwilligersorganisatie of vrijwilliger zelf afgesloten verzekeringen, die verzekering eerst voor het vergoeden van de schade benaderd moet worden.
- VOG's. Steeds meer organisaties vragen een Verklaring Omtrent het Gedrag aan vrijwilligers. Vanaf 1 januari 2015 kunnen vrijwilligers die werken met kinderen en vrijwilligers die werken met mensen met een verstandelijke beperking een gratis VOG krijgen via de vereniging Nederlandse organisaties vrijwilligerswerk (NOV).
- Ondersteunen innoverende projecten. Omdat we vrijwilligerswerk vooral willen laten ontstaan vanuit de inwoners zelf, zullen we nieuwe innovatieve oplossingen of activiteiten die bijdragen aan het versterken van vrijwilligerswerk in de gemeente Oss ruimte bieden, barrières wegnemen en ondersteunen waar we als gemeente kunnen.

Doelstelling 3. We bewaken grenzen. Als gemeente willen we ervoor waken dat de belasting op vrijwilligers te groot wordt.

Dit willen we bereiken door:

- De bemiddeling en monitoring van vrijwilligers die door het vrijwilligerssteunpunt gebeurt, levert informatie op over de belasting van vrijwilligers. In gesprekken met het vrijwilligerssteunpunt houden we hierdoor als gemeente vinger aan de pols.
- De gemeente is in een aantal gevallen opdrachtgever van een aantal vrijwilligersorganisaties. Deze organisaties zijn verantwoordelijk voor de dienstverlening, ook de dienstverlening die uitgevoerd is door vrijwilligers. De gemeente dient oog te hebben bij het maken van afspraken voor de rol en positie van vrijwilligers.
- Nieuwe initiatieven van inwoners dienen ook vooral van inwoners te blijven. Als gemeente willen we faciliteren, maar moeten we vooral ook waken dat we niet het initiatief

overnemen. We dienen er waakzaam voor te zijn dat nieuwe ideeën door en van inwoners niet geïnstitutionaliseerd worden. Dat er geen gelden en middelen gaan naar ideeën die niet echt bijdragen.

7. Wat kost het?

Voor dit nieuwe vrijwilligerswerkbeleid is geen additionele financiering nodig. De opdracht voor het vrijwilligerssteunpunt en Ons Welzijn vereist wellicht een verschuiving van middelen (op dit moment is hiervoor 21.000 euro opgenomen). Daarnaast is er voor 2016, 2017 en 2018 50.000 euro opgenomen in de begroting ten behoeve van de maatschappelijke stages. Nieuwe ideeën en initiatieven zullen we per geval beoordelen en daarnaast is kan er een beroep gedaan worden op het innovatiefonds voor vernieuwing in zorg en welzijn.